

SREDNJOŠKOLCI I OVISNOSTI*

Gordana Medarac
Sanda Puljiz
Gimnazija "Lucijan Vranjanin"
Zagreb

Stručni članak
UDK 364.272 - 053.6
Primljeno: srpanj 1995.

Održanje napretka i solidarnosti
naših društava zahtijeva da oni
među nama koji su posrnuli
ne smiju biti izgubljeni.

(Iz francuskog izvještaja o problemima
siromaštva, nezaposlenosti i isključenosti
za svjetski Summit o socijalnom razvoju u
Kopenhagenu)

Istraživanje o stavovima mladih prema ovisnostima provedeno je na uzorku od 957 srednjoškolaca od prvog do četvrtog razreda korištenjem anketnog upitnika. Rezultati upućuju da broj onih koji su probali drogu raste s dobi; oni koji konzumiraju alkohol skloniji su težim drogama, dok su oni koji konzumiraju cigarete skloniji lakšim drogama. Razlog uzimanja droge najčešće je znatiželja. Gotovo svi smatraju kako ovisnike treba liječiti i pomoći im. Za legalizaciju marihuane izjasnilo se 31. 8% učenika, a za legalizaciju teških droga 9.4%. Naglašena je uloga škole i obitelji u borbi protiv ovisnosti.

1. UVOD

Svi mi koji živimo u gusto naseljenim gradovima nismo više ni svjesni toga do koje je mjere načeta naša općenita, srdačna i topla ljubav prema ljudima. Ova prenapučenost djeluje tako da gurajući mnoge individue u uski prostor izaziva u njih agresivnost i autoagresivnost. Posljedica je toga, između ostalog, i postojanje ovisnosti, a kao uzroci često se navode osjećaj otuđenosti i usamljenosti, gubitak vjere, slabljenje uloge obitelji, želja da se doživi novo i nepoznato, i sl. Moderni čovjek opterećen je osjećajem izdvojenosti i nemoći, a međusobni odnos ljudi u velikoj je mjeri izgubio obilježje neposrednosti i ljudskosti. Živeći u velikim gradovima u kojima se pojedinac gubi, zapljuskivan mnogim informacijama, čovjek modernog doba sve više gubi osjećaj nezavisnosti i značenja. Ovaj problem posebno muči mlade, kojima je bitan osjećaj važnosti i nezamjenjivosti.

Današnji čovjek nema ideala, ciljeva, vjere koja mu je važna da bi mogao aktivno i zdravo živjeti. Rušenje svake vjere stvara od ljudi skeptike, rezignirane, pesimistične i

---

* Ovaj je rad predstavljen na savjetovanju "Zajednički protiv ovisnosti" održanom 21 - 23 ožujka 1995. u Puli.

nihilistične pojedince. Danas prevladava ravnodušnost. Uz to, naša civilizacija nameće ideal uživanja, života bez boli i imalo patnje, što je također uvod u veliku raširenost ovisnosti. Naime, napredovanje tehnologije i farmakologije izaziva narastajuću intoleranciju spram svega što izaziva i najmanju neugodu. Time nestaje čovjekove sposobnosti da doživi onu radost koja se može iskusiti samo kada se neki cilj dosegne nakon napornog svladavanja prepreka. Prirodni kontrast boli i radosti gubi se, na njegovo mjesto stupa bezimena dosada.

2. CILJEVI ISTRAŽIVANJA

1. Zanimalo nas je koliko je konzumiranje ilegalnih (marihuana, hašiš, kokain itd.) i legalnih droga (alkohol, duhan, sredstva za smirenje) prisutno među srednjoškolicima. Predmet našeg interesa također je bio odnos između konzumiranja navedenih droga i funkcije dobi.

2. Ilegalne droge se nude srednjoškolicima na raznim mjestima, pa nas je zanimalo gdje se droge nude i u kojem postotku.

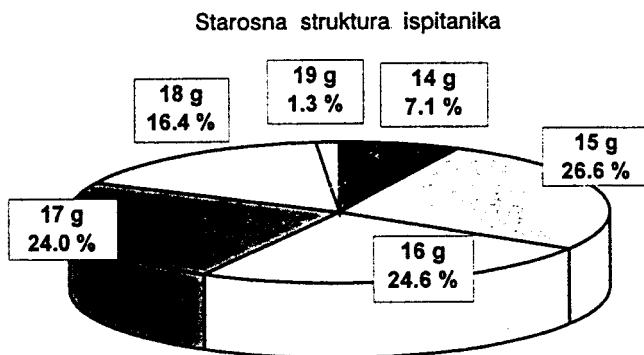
3. Ispitali smo stavove učenika o ovisnicima, o uzrocima ovisnosti, te kako riješiti taj narastajući problem. Ispitanici su iznijeli stavove o legalizaciji tzv. lakih i teških droga.

3. METODOLOGIJA I UZORAK

Istraživanje je provedeno na inicijativu učenika koji su pokazali izuzetan interes za ovu temu. I sami su svjesni da su izloženi velikim pritiscima i različitim utjecajima. Riječ je o mladim ljudima koji su željni novih spoznaja, izuzetno ih privlači sve što je nepoznato i uzbuđujuće. Mladi se ljudi žele dokazati i pokazati.

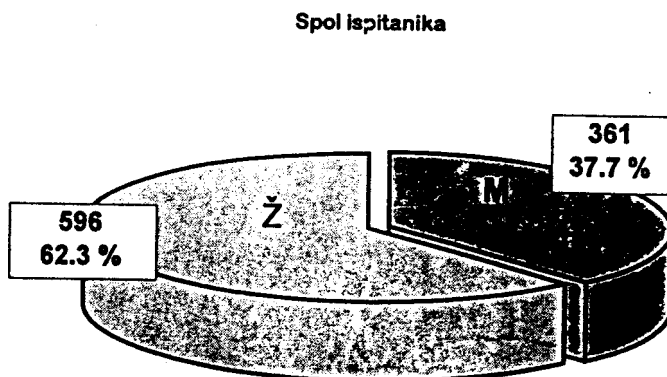
Ispitivanje je provedeno anketnim upitnikom¹ u siječnju i veljači 1995. godine u jednoj zagrebačkoj gimnaziji na uzorku 957 gimnazijalaca od I. do IV. razreda. U uzorku su djevojke zastupljene sa 62.3%, a mladići sa 37.7%, i to u dobi od 14 do 19 godina. Ispitanici većinom žive u novim gradskim naseljima, a roditelji su im natprosječno obrazovani i relativno boljeg materijalnog statusa.

Graf 1.

¹ Originalni upitnik može se dobiti od autorica članka.

Graf 2.

S obzirom na to da je obitelj od velike važnosti za razvoj ličnosti mladog čovjeka, tražili smo informacije o bračnom statusu roditelja ispitanika te njihovu procjenu je li brak njihovih roditelja dobar ili loš. Dobiveni su podaci da čak 83.1% učenika živi s oba roditelja čiji je brak procijenjen kao dobar, dok njih 7.5% također živi s oba roditelja, ali misle da oni imaju loš brak. Kod 2.8% djece jedan od roditelja je umro, a u 5.7% slučajeva roditelji su rastavljeni. Za 0.4% ispitanika jedan od roditelja je nepoznat, a 0.5% roditelja ispitanika živi u izvanbračnoj zajednici.

Uglavnom, svi ispitanici žive sa svojim roditeljima, njih 96.1%, 1% njih smješten je u dačkom domu, a 2.9% živi s rodbinom ili nekim drugim starateljem.

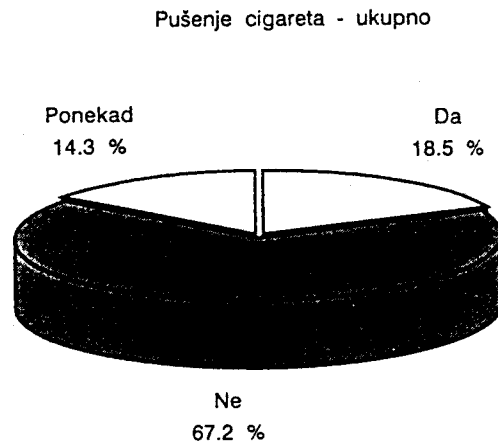
U uzorku su bila zastupljena 73 učenika prognanika i izbjeglice.

4. REZULTATI I RASPRAVA

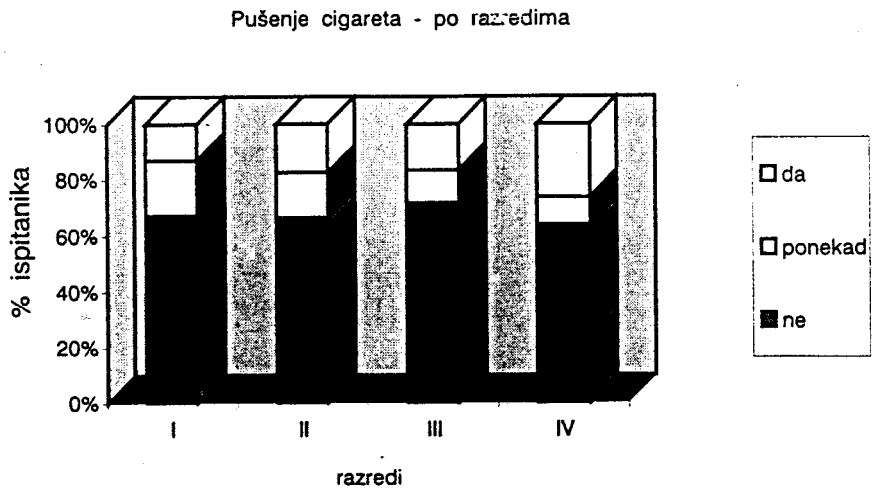
4.1. KONZUMIRANJE ALKOHOLA, DUHANA I SREDSTAVA ZA SMIRENJE

Tema ovog rada su ovisnosti. U sredstva ovisnosti, osim ilegalnih droga, doduše s ublaženim efektima, spadaju i druga sredstva, među kojima su posebno prošireni duhan, alkohol te sredstva za smirenje. Zanimalo nas je koliko mladih konzumira neko od navedenih sredstava. Tako je 18.5% učenika izjavilo da konzumira duhan, 14.3% to ih čini ponekad, a ostalih 67.2% ispitanih učenika su nepušači. Potrebno je uočiti vidljiv porast pušenja cigareta kod učenika IV. razreda.

Graf 3.

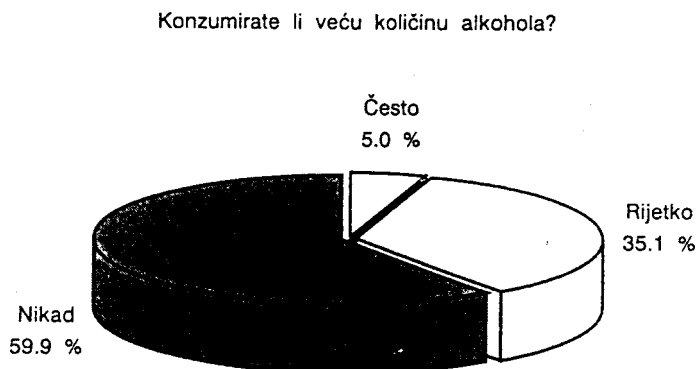

Graf. 4.

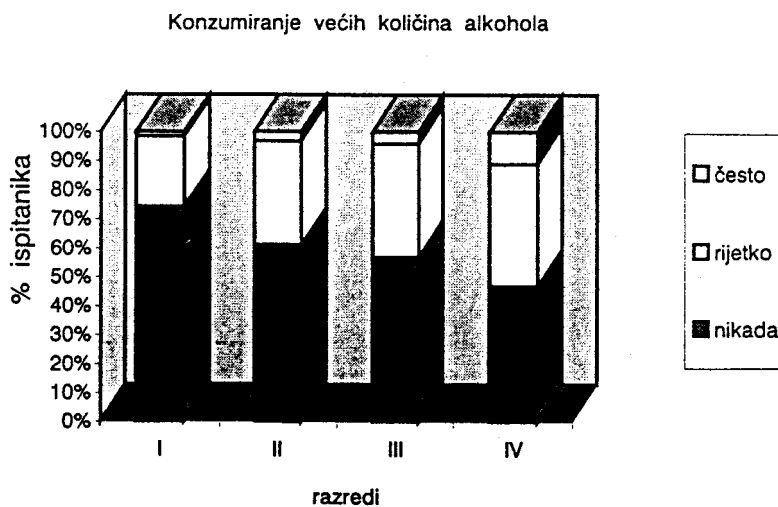
Pitali smo učenike konzumiraju li veće količine alkohola. Njih 5% odgovorilo je da to čini često, a 35.1% rijetko konzumira veće količine alkoholnih pića.

Graf 5.

Porast konzumiranja alkohola također je vidljiv kod maturanata.

Graf 6.

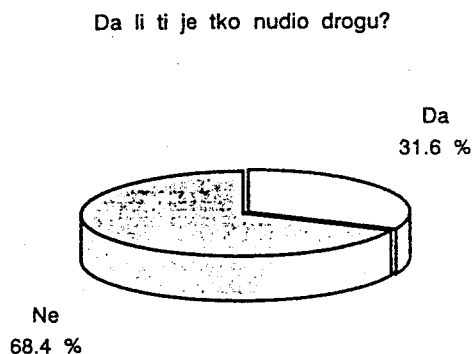
Preko 93% ispitanika nikada ne uzima sredstva za smirenje, a uočena je značajna povezanost između konzumiranja sredstva za smirenje i konzumiranja alkohola.

4.2. NUĐENJE DROGE

Zanimalo nas je koliko se droga nudi, mjesta na kojima se najčešće nudi te koje osobe nude drogu. O tome se u posljednje vrijeme mnogo govori, pa se droga vrlo često spominje kao glavni argument za donošenje zakona o mladeži koji izaziva različite reakcije u javnosti.

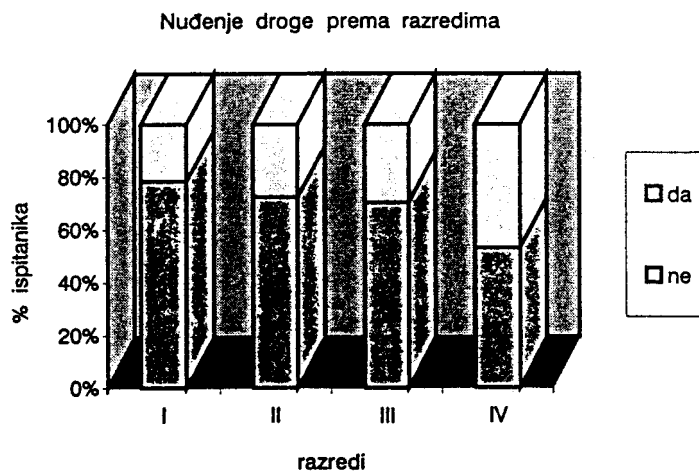
Naši su rezultati pokazali da je droga nudena u 31.6% slučajeva.

Graf 7.

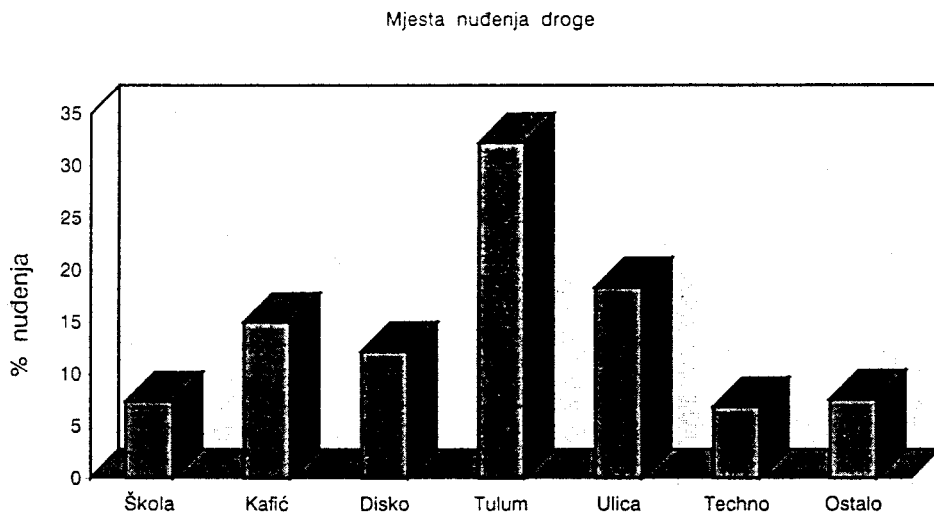

Što se tiče mjesta nudenja, učenici su mogli dati više odgovora. Droga je, prema očekivanju, najviše nudena učenicima IV. razreda.

Graf 8.

Graf 9.

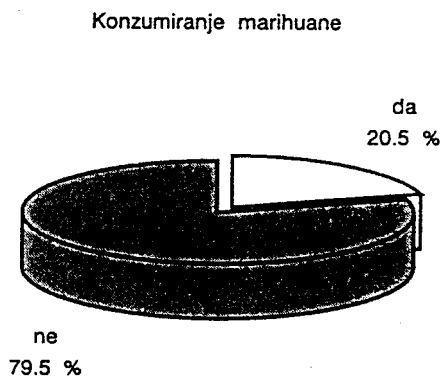

Najčešće mjesto gdje se droga nudi jesu privatne kućne zabave, tzv. tulum. Naime, čak 32.3% ispitanika izjavilo je da im je droga nudena na tim mjestima. Na drugom mjestu je ulica: 18.4% ispitanika moglo je dobiti drogu upravo na tom mjestu, pri čemu je važno uočiti da su ulicu, kao važno mjesto gdje je moguće dobiti drogu, najviše spominjali učenici I. i II. razreda. Kod prvaša se, štoviše, gotovo izjednačila s "tulumom". Treće i četvrto mjesto dijele kafići i discoklubovi, gdje je 15.1%, odnosno 12.2% učenika moglo nabaviti neku drogu. Zatim slijedi škola, u kojoj je ponuđeno 7.4% ispitanih daka, a tek onda slijedi technoparty o kojem se povremeno govori kao o mjestu na kojem se "droga dijeli šakom i kapom". Na technopartyu drogom je ponuđeno samo 6.9% ispitanika. Međutim, odmah se moramo ograditi i napomenuti da većina ispitanika ide na "tulum", u kafiće i u discoklubeve, ali malo njih posjećuje technoparty. Ostalima (njih 7.6%) droga je nudena na različitim mjestima, kao što je plaža, koncert, izlet.

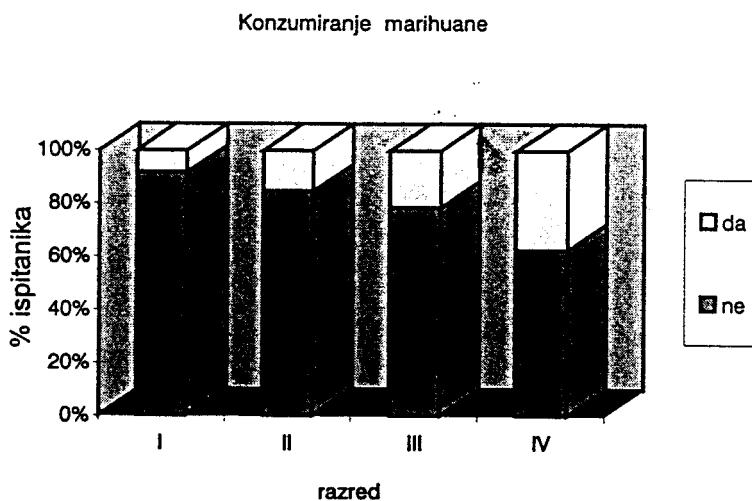
Što se tiče pitanja tko im je ponudio drogu, učenici često spominju prijatelje i poznanike. Rijetkima su drogu ponudili mladić ili djevojka, rođak ili brat odnosno sestra. I nepoznati ljudi, vjerojatno preprodavači, nude droge, ali u manjoj mjeri. Sve to govori da "droga ne pada s neba", već se ona nudi upravo i u stanovima roditelja, a drogu im nude prijatelji i poznanici njihove djece u koje roditelji često ne sumnjaju.

4.3. KONZUMIRANJE DROGE

Graf 10.

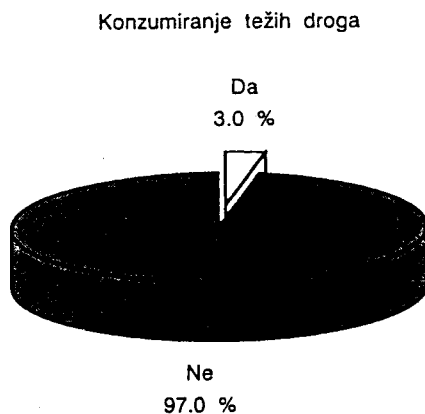
Graf 11.

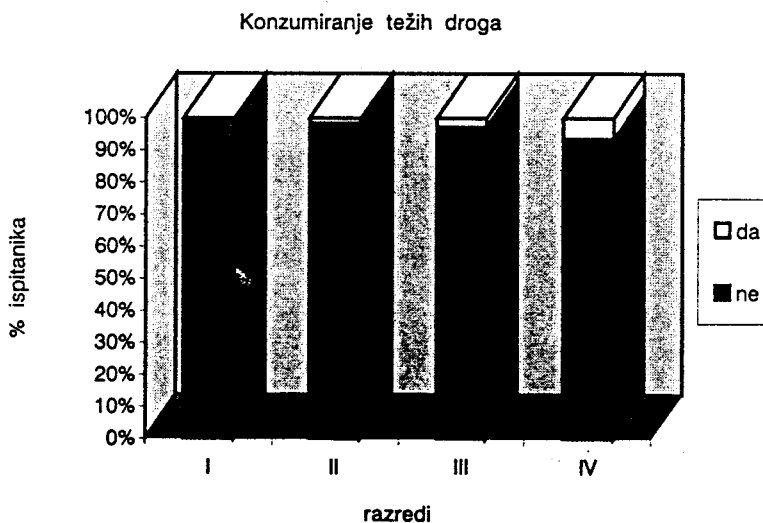
Iz grafa 10 vidi se da je među ispitanim učenicima njih 20.5% probalo marihuanu, s tim da je u IV. razredima uočljiv izrazit porast konzumiranja te "lake droge" u usporedbi s mladim razredima. Kada se radi o probanju tzv. težih ili tvrdih droga, također je uočljiv porast kod maturanata.

Graf 12.

Graf 13.

Inače, njih 3% isprobalo je neku od težih droga. Učenici su najviše probali LSD (“trip”) i novu sintetičku drogu ecstasy, ali su neki od njih probali i kokain ili heroin.

Potrebno je napomenuti da je ustanovljeno da postoji značajna povezanost između konzumiranja tvrdih droga i kvalitete braka roditelja. Naime, djeca čiji su roditelji u solidnom braku mnogo su manje sklona eksperimentiranju s nekom od tvrdih droga. Ali, to ne vrijedi za marihuanu. Između braka roditelja i konzumiranja marihuane ne postoji nikakva povezanost, što će reći da dobar brak roditelja nije apsolutno nikakvo jamstvo da njihovo dijete neće barem jednom probati marihuanu.

Također je uočeno da su učenici koji konzumiraju veće količine alkohola mnogo skloniji i marihuani i težim drogama, dok su oni koji puše duhan skloni probati lakšu drogu, ali ne i težu.

S pojmom droga pomalo je povezano i nešto tajanstveno, nepoznato, uzbudljivo. Mladi su skloni eksperimentiranju s drogama, i to ponajprije kao razlog navode znatiželju. Međutim, neki od njih žele pobjeći od realnog svijeta, od problema koji ih svakodnevno pritišću, a starijim ispitanicima čest je uzrok eksperimentiranja s drogama dosada. Neki to rade iz zabave ili im se čak sviđa stanje omamljenosti.

Jedan učenik ovako razmišlja: "Zašto baš zadovoljstvo u uživanju alkohola i droge? Pretpostavljam da u svakom biću postoji nešto što ga potiče na takav izazov. Svatko nastoji prekršiti zabranu, jer su upravo zabrane glavni razlozi posezanja za tim porocima".

4.4. STAVOVI O OVISNICIMA I UZROCIMA OVISNOSTI

Učenici su iznosili svoja viđenja o ovisnicima i kako im pomoći, zašto je netko postao ovisnik, kakav je on, zbog čega neki ljudi konzumiraju drogu.

Droga se najviše uzima iz znatiželje, da bi se bolje psihički osjećali ili na nagovor prijatelja. Neki smatraju da droge konzumiraju oni ljudi koji imaju puno problema u životu, ili zato da skrenu pažnju na sebe. Oni kažu "moderno je slušati rave, opijati se i drogirati se", ili "droga je postala nešto moderno, kao nove traperice ili cipele", ili "ljudi se drogiraju da bi bili cool i moderni".

Činjenica je da je ovisnost kod mladih specifična budući da ona podrazumijeva poseban način i stil života, izgradnju i usvajanje posebnih normi, stavova, koncepcija u ponašanju, odijevanju, radu, seksualnom životu. Novi ovisnici drogu uživaju gotovo javno, stvarajući svoj krug ljudi, manifestirajući svoje društvene principe, suprotstavljajući se ovim putem široj zajednici, njezinom načinu života te njezinim životnim vrijednostima.

Bez obzira na sve, najviše mladih smatra da su ovisnici ljudi bez karaktera, slabići, a tek potom spominju da su to bolesnici. Čak 11.9% njih smatra da se radi o normalnim ljudima, dok mnogi spominju postojanje objektivnih poteškoća u njihovom životu, ili pak da su to emocionalno nestabilne osobe.

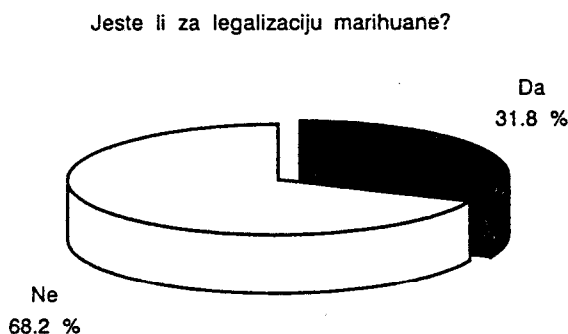
Gotovo svi bi ovisnika poslali na liječenje, iako neki smatraju da bi bilo bolje da ih se zatvori. Vrlo često kao mogućnost navode da im treba pomoći, razumjeti ih, pružiti im podršku, razgovarati s njima, što govori o humanosti naših ispitanika. Neki misle da svatko ima pravo na svoj život i da ih treba ostaviti na miru, a samo neznatan broj predlaže drastične mjere kažnjavanja. Svakako treba imati na umu da ovisnik o drogama šalje okolini poziv za pomoć, pa bi se u skladu s tim saznanjem trebalo i ponašati.

U svojim odgovorima učenici su iznosili mišljenja o širim uzrocima ovisnosti u našoj zemlji. Dobiven je niz uistinu zanimljivih odgovora. Najčešće spominjani razlozi su rat, nizak standard i nezaposlenost te besperspektivnost, koju navode samo učenici III. i IV. razreda. Za to vrijeme učenici I. razreda imaju probleme drugačije prirode - preveliki pritisak škole. Dosta njih uputilo je kritiku društvu smatrajući da se mladima nudi premalo sadržaja i da je policija nedovoljno efikasna. Neki misle da je problem u geostrateškom položaju Hrvatske i njezinoj otvorenosti prema svijetu, dok drugi navode kao razloge dosadu i nebavljenje problemom ovisnosti. Vrlo veliki broj ispitanika misli da je problem

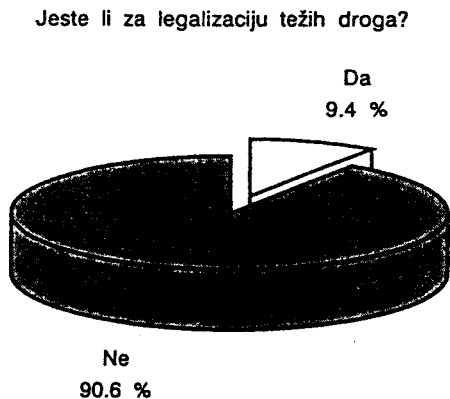
u samom temelju društva - obitelji, budući da njezina uloga drastično slabi, a mladi su prepušteni sami sebi, roditelji s njima ne komuniciraju dovoljno niti onako kako bi trebalo. Velik je broj djece prepušten ulici i drogi, a jedan je učenik uskliknuo: "Maknimo djecu s ulice!" Ipak, o nekima se obitelj dobro brine i oni su toga svjesni. Citiramo učenika I. razreda: "Meni je mnogo puta ponuđena laka droga, ali nikada nisam došao u napast i vjerujem da nikad niti neću. Za to mogu zahvaliti svojim roditeljima koji su me dobro odgojili. Ja mislim da se to zlo može uništiti samo dobrim odgojem i savješću mladog čovjeka da samog sebe ne uništava".

4.5. STAVOVI O LEGALIZACIJI DROGA

Graf 14.

Graf 15.

Učenici su mogli izraziti svoj stav prema legalizaciji marihuane i prema legalizaciji težih droga. Njih 31.8% jest za legalizaciju marihuane kao lakše droge. Oni navode i svoje razloge za takav stav.

Uglavnom smatraju da je u slučaju droge prisutan sindrom "najslađe je zabranjeno voće", ili pak da marihuana ne stvara nikakvu ovisnost i da nije štetna. Ovaj posljednji razlog češće navode stariji učenici, dok mladi misle suprotno. Neki misle da je bolje da država ima nadzor nad prodajom, pa mladi ne bi imali posla s "mračnim tipovima", jer je ona tako i tako postala jako proširena. Ili, kako nam je jedan učenik odgovorio: "Legalizirali ili ne, ima je svugdje, pa koja je razlika da li podušaš u WC-u ili za stolom?"

Ipak, većina je ispitanika protiv legalizacije marihuane (68.2%) jer misle da bi se legalizacijom povećalo uzimanje marihuane. Slobodna prodaja stimulira, i zato je ne treba legalizirati, ili zato što se s marihuanom razbija strah od jačih droga. Također, ispitanici navode da je marihuana štetna za zdravlje. Zanimljiv je stav da se droge ne bi smjele legalizirati zato što ljudi ne znaju gdje su granice, i mnoge samo strah od nečeg nelegalnog drži podalje od droga. Jedan je učenik duhovito napisao: "Kako bi to bilo da poslije škole dođeš doma a mama i tata ti punude marihuanu?"

Mnogo je manji broj učenika koji misle da treba legalizirati tzv. teže droge, njih 9.4% (graf 15). U tih 9.4% podjednako su zastupljeni učenici sve dobi.

Ponovno, njihov je glavni argument "najslađe je zabranjeno voće", odnosno oni misle da kad bi teže droge bile legalizirane, smanjilo bi se njihovo konzumiranje. Ipak, 89.6% čak smatra da se teže droge nikako ne bi smjele legalizirati, jer to je "kao da legaliziramo samoubojstvo". Većina učenika misli da bi se legalizacijom broj ovisnika drastično povećao, a jedan učenik III. razreda piše: "Protiv sam legalizacije težih droga jer onda možemo odmah baciti atomsku bombu na Zagreb da se ljudi ne muče".

Sukladno očekivanjima, postoje značajne povezanosti između stava o legalizaciji droga i njihovog konzumiranja. Ali, ima i drugačijih primjera. Jedan je učenik, koji je sam probao "travu", napisao: "Ne želim da moja djeca imaju mogućnost isprobati tu vrstu slobode".

4.6. ŠTO ČINITI U BORBI PROTIV OVISNOSTI

Većina ispitanih misli da je informiranje nužan i veoma važan korak u borbi protiv ovisnosti. Manenica piše: "Prevenција o drogama treba osigurati stvarne informacije, prilagodene stvarnom uzrastu. Čisto zastrašivanje nije dalo rezultate. Prijetnje o kasnijim mogućim bolestima nisu motivirale mlade osobe da se ne upuste u neku, za njih zanimljivu pustolovinu.

Njih 86% misli da je nužno informirati na pravi način i to čitavu javnost. Često su kod informiranja stavljali naglasak na srednjoškolce. Oni nas kritiziraju: "Do sada nitko nije spominjao problem droge. Zašto su čekali tako dugo?"

Ne smatraju da je jako važno informirati i roditelje (za informiranje roditelja je 28.2% ispitanika), a još je manje potrebno informirati profesore (samo 14.5% misli da je to važno). Ova posljednja dva podatka upućuju na postojanje nepovjerenja prema odraslima, a naročito prema svojim profesorima, iz čega bi se morala izvući određena pouka. Smatraju da je potrebno promijeniti način rada u školi i predlažu da škola ne bude mjesto gdje se uče

nepotrebne činjenice, već mjesto gdje se mlade priprema za život gradeći njihovu ličnost koja će moći razlikovati dobro od zla.

Ispitanici su pokušali dati svoje viđenje rješavanja problema ovisnosti u nas. Većina misli da je informiranje, ali na pravi način, prvi i najvažniji put u borbi protiv droge. Ali, treba spriječiti da "o problemu droge govore neinformirani i diletanti". Dosta njih sklono je odgovornost prebaciti na policiju, i od nje traže veću efikasnost i zaštitu, ali su tom rješenju mnogo skloniji oni mladi.

Ispitanici jasno poručuju da im trebaju sadržaji i bolja perspektiva te poboljšanje materijalne situacije. "Mladima treba pružiti više šanse da pošteno rade i zarade i pružiti im normalan život". Drugi misle da će se problem ublažiti kada prestane rat ili ako se legaliziraju lake droge. Svakako je važno intenzivno se baviti kritičnim grupama, i to pomoću različitih psihoterapija.

Problem droge svakako je problem svih nas, jer svi mi direktno ili indirektno utječemo na proširenje ovisnosti. To je problem cijelog društva. I upravo zato mnogi su malodušni i smatraju ga nerješivim. Jedan od tih malodušnih je bio vrlo duhovit: "Tko god smisli pametan odgovor, neka ga patentira .. obogatit će se!"

Mladi su svjesni da žive u burnim vremenima, da je ovo vrijeme promjena, i da su im se zato "sve vrijednosti pomiješale u glavi". Ali ipak su svjesni da je upravo obitelj ta koja ima vrlo važnu i snažnu ulogu, budući da pišu da im treba čvrsta i stabilna obitelj u kojoj će nailaziti na podršku i razumijevanje. Jedna 17 godišnjakinja bila je iskrena: "Tužno je kada djeca moraju gledati svoje razočarane i tužne roditelje koji im ne mogu ponuditi čak ni nadu".

5. ZAKLJUČAK

1. Istraživanja među mladima o ovisnosti trebala bi potaknuti odrasle da ozbiljno razmisle o ovoj pojavi i da svakako uzmu u obzir egzaktnu podatke. Rezultati znanstvenih istraživanja nisu sami sebi cilj, već imaju etičku dimenziju i moraju imati utjecaj na ljudski život.

2. Droge se nude u velikoj mjeri tamo gdje je društvena kontrola najmanja, tako da treba dobro razmisliti na koji se način ta pojava može spriječiti. Svakako treba poraditi na ulozi obitelji kao temelja društva - obitelj ima najvažniju ulogu u borbi protiv svih negativnih pojava u društvu.

3. Škola bi se svakako trebala više posvetiti duševnom razvitku djeteta i mladog čovjeka, što upućuje na veliku važnost škole, odabira kadrova u prosvjeti, vraćanju dostojanstva toj profesiji te ustroju školstva. Zdravstvo je također vrlo bitan čimbenik u borbi protiv nezdravih stilova života.

Također, nema sumnje da će mirnodopska stabilizacija društva, saniranje najtežih posljedica rata, orijentacija na razvoj, zapošljavanje mladih ljudi i otvaranje perspektiva za njihovo angažiranje, bogatiji i raznovrsniji život biti povoljan kontekst za borbu protiv ovisnosti. No ne može se očekivati da će se i u toj povoljnijoj atmosferi stvari riješiti same po sebi. Trebat će koordinirati napor svih ključnih aktera, od obitelji, preko škole do društva gledanog u cjelini, da se u borbi protiv droge postignu značajni rezultati.

LITERATURA:

1. Bisio, B. (1977): **Psiha i droga**. Bulzoni Ed., Roma - Zagreb.
2. Bujas, Z. (1984) **Uvod u metode eksperimentalne psihologije**. Zagreb: Školska knjiga.
3. Janković, J. (1994) **Obitelj i droga**. Zagreb: Školske novine.
4. Janković, J. (1994) **Vrtić, škola, droga**. Zagreb: Školske novine.
5. Manenica, B. (1994) **Ovisnosti**. Zagreb: Vlastita naklada.
6. Petz, B. (1985): **Osnove statističke metode za nematematičare**. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
7. Treći program Hrvatskog radija, broj 36/1992. ^lanak: Lorenz Konrad: **Darwin 20. stoljeća**.

*Summary***HIGHSCHOOL STUDENTS AND ADICTIONS**

Gordana Medarac
Sanda Puljiz

Research of attitudes toward addictions has been done among 957 high school students. Results are showing that number of those who tried drugs increases with age; those who use alcohol are biased toward stronger drugs, while those who smoke cigarettes are biased toward lighter drugs. The most common reason for using drugs is curiosity. Almost everybody thinks that addicts should be treated and helped. 31.8% of students thinks that marihuana should be legalized, while 9.4% thinks that hard drugs should be legalized. Role of school and family in prevention of addiction has been pointed out.